

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Інформаційний бюлетень
Випуск № 3 • Грудень 2019 р.

«ЯК ВИЖИТИ БЕЗ САМОПЛАГІАТУ?»

У цьому випуску пропонуємо одне просте правило щодо недопущення «самоплагіату» — і розглянемо кілька ситуацій, в яких спосіб застосування цього правила не конче очевидний або має суттєві особливості.

ПРОСТЕ ПРАВИЛО:

Коли Ви бажаєте при написанні Вашого наступного тексту використати Вашу попередню публікацію, Ви маєте цитувати її фрагменти так само, як і будь-який інший текст.

Іншими словами, Ви маєте цитувати Ваш попередній текст, дотримуючись правил належного цитування, викладених у першому випуску цього бюлетеня.

Чому? Зокрема тому, що Ваш потенційний читач має право на одержання нової академічної (наукової) інформації. «За замовчанням» вважається, що, наприклад, наукова стаття в журналі опублікована вперше, якщо в тексті не вказано іншого. А з поваги до читачів їхні очікування слід виправдовувати.

СИТУАЦІЯ ПЕРША:

ТЕЗИ ДОПОВІДІ → НАУКОВА СТАТТЯ → РУКОПИС ДИСЕРТАЦІЇ

Академічна традиція **очікує**, що тези Вашої доповіді на конференції згодом стануть основою для наукової статті. Правила захисту дисертацій **вимагають**, щоб основні положення дослідження були опубліковані у статтях до того, як вони увійдуть до тексту рукопису дисертації.

Себто, читаючи текст Вашої дисертації, читач **очікує**, що частини цього тексту вже були опубліковані у тезах і статтях. Тому прийнято, що в списку літератури до дисертації Ви вказуєте свої попередні публікації. Але **немає потреби** брати кожен великий фрагмент тексту Вашої статті у лапки, коли він стає текстом дисертаційного рукопису.

Отже, в рукописі дисертації:

- вкажіть список попередньо опублікованих Вами матеріалів;
- повністю правильно, із «лапками» цитувати всі ці матеріали немає потреби. Читач вже знає, що ці матеріали були опубліковані раніше і що їх автором є Ви.

СИТУАЦІЯ ДРУГА:

СПЕЦРАДА ВИМАГАЄ ПЕРЕФРАЗУВАТИ МОЇ ТЕКСТИ СТАТЕЙ ДЛЯ РУКОПИСУ ДИСЕРТАЦІЇ

Ця вимога позбавлена сенсу. Адже плагіат — це запозичення ідей, а текст — один із способів висловлення цих ідей. Правила **вимагають**, щоб основні результати (=ідеї) дисертації були опубліковані до захисту. Коли Ви переписуєте текст іншими словами, Ви не змінюєте ідеї, закладені в ньому. Так, Ви зменшуєте відсоток прямих текстових збігів, але по суті це жодного вирашу ані Вам, ані спецраді не дає. Тільки зайва робота, якої у дисертанта і так більш ніж достатньо.

До того ж, текстові збіги — одна із (не єдина) ознака можливої (але не обов'язкової) наявності в одному з текстів академічного плагіату. Отже, текстові збіги (а так само й відсутність текстових збігів!) самі по собі не означають ані наявності плагіату, ані його відсутності. І уникнення текстових збігів шляхом перефразування жодним чином не впливає на наявність або відсутність (само)плагіату.

ЧОМУ ТОДІ ТАКА ВЕЛИКА УВАГА ДО

ТЕКСТОВИХ ЗБІГІВ ПРИ ЗАХИСТІ ДИСЕРТАЦІЇ?

Тому що текстові збіги найлегше побачити. Але це стосується збігів Вашого тексту із текстом **іншого** автора, опублікованим **раніше** за Ваш. Це не стосується текстових збігів між Вашими різними текстами (стаття і рукопис).

СИТУАЦІЯ ТРЕТЯ:

Я ПЕРЕНОШУ ТЕКСТ ІЗ ОДНІЄЇ СВОЄЇ СТАТТІ В ІНШУ БЕЗ НАЛЕЖНОГО ЦИТУВАННЯ

Ця ситуація ризикує бути самоплагіатом. Адже редакція журналу зазвичай вважає, що стаття публікується вперше, і читачі очікують, що вони читають щось новеньке. Крім того, републікація статті засмічує і так переповнений інформаційний простір, а також незаслужено збільшує загальну кількість Ваших публікацій, що недоброчесно.

Коли Ви хочете вийти на ширшу аудиторію читачів, поширюйте у новому середовищі інформацію про Вашу публікацію, а не републікуйте саму статтю.

Натомість коли републікація (наприклад, в антології Вашого доробку або в перекладі іншою мовою) дійсно доцільна, тоді вкажіть у новій публікації, що вона повторює попередню або є перекладом.

Пам'ятайте, що Ви могли передати (обов'язково шляхом укладання письмового договору) майнові права на Вашу статтю видавцю, і в цьому випадку для републікації Ви маєте одержати його дозвіл.

«Поточна ситуація стала настільки серйозною, що редактори біомедичних журналів вважають зайві і повторні публікації однією з головних проблем, яка є другою за важливістю причиною відкликання статей у 2007-2011 рр.»

Miguel Roig. Avoiding plagiarism, self-plagiarism, and other questionable practices: A guide to ethical writing. Second revision, 2015, p. 17.

«Це дуже поширена історія. Деякі старші товариші вводять молодь в оману, даючи подібні рекомендації: ви опублікуйте цю коротку статтю спочатку в нашому низькорейтинговому... журналі або університетському віснику, а потім її розширену версію у високорейтинговому міжнародному виданні. Так робити не можна. Якщо ви опублікували дані у будь-якому журналі, крім доповідей конференцій, значить, ви їх опублікували. Забудьте про них доти, доки ви не почнете писати оглядову статтю. За роки, що я працюю в Gondwana Research, було три випадки, коли статті знімали з публікації через те, що раніше вони були опубліковані у місцевих журналах, навіть без імпаکت-фактора, причому лише національною мовою (китайською, турецькою, іранською). Як наслідок, пізніші, більш якісні і детальні роботи були зняті з сайту із відповідними помітками. Це дуже серйозно, слід розуміти, що самоплагіат так само неприпустимий, як і плагіат».

*Джерело: Как поднять «хирш»:
Интервью с Инной Сафоновой.*

СИТУАЦІЯ ЧЕТВЕРТА:

НАУКОВА СТАТТЯ → МОНОГРАФІЯ

По-перше, візьміть до уваги вищенаведені міркування.

По-друге, тут може існувати певна проблема для доброчесності, оскільки статті і монографії (на відміну від дисертації у формі рукопису) мають однаковий статус повноцінної наукової публікації, отже, імовірно має місце републікація.

Точно слід вказувати, що монографія включає матеріали з попередніх статей. А за тими спеціальностями, за якими умовою захисту докторської дисертації в Україні є наявність одноосібної монографії, слід поширювати практику захисту за цією монографією і зменшувати практику захисту за окремим рукописом, адже підготовка рукопису за наявності монографії — додаткова робота для дисертанта і рецензентів, яка часто дає мало користі.

СИТУАЦІЯ П'ЯТА:

НОВЕ ВИДАННЯ ПІДРУЧНИКА

Коли готується нове видання підручника, зазвичай значна частина матеріалу в ньому зберігається і певна частина — оновлюється. Вимога про цитування в лапках, очевидно, до цієї ситуації не застосовується. Натомість чинний видавничий стандарт вимагає вказувати у вихідних даних: *друге (третє...) видання, «без змін» або «перероблене» та/або «доповнене»*. Що й робить природу тексту нового видання зрозумілою читачеві.

СИТУАЦІЯ ШОСТА:

СТУДЕНТ ЗДАЄ ТУ САМУ РОБОТУ ЯК

ВИКОНАНЕ ЗАВДАННЯ З ІНШОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Порушення доброчесності тут полягає в тому, що студент бажає одержати дві відзнаки за одну роботу. Крім того, студент втрачає на можливість навчитися новим навичкам під час виконання завдання з другої дисципліни.

Інша річ, що такі ситуації доволі непросто виявити.

Коли Вам відомо, що наступна робота Вашого студента ґрунтується на попередній, переконайтесь, що нова робота принесла студентові додаткову «вартість» знань і навичок, є розвитком і поглибленням попередньої. А також що в тексті нової роботи наявне посилення на першу — адже студенти часто забувають сумлінно виконувати всі вимоги до оформлення списку літератури.

СИТУАЦІЯ СЬОМА: ...

У будь-якій сумнівній ситуації послугоуйтеся визначенням плагіату Терези «Тедді» Фішман, звертаючи особливу увагу на критерії 4 і 5. Якщо кожен з критеріїв має місце у Вашій ситуації, мова може йти про (само)плагіат, якщо ні — це радше не плагіат:

Плагіат має місце, коли певна особа:

- 1) використовує слова, ідеї чи результати праці,
- 2) що належать іншому визначеному джерелу чи людині
- 3) без вказування посилання на джерело, з якого їх було запозичено,
- 4) у ситуації, в якій правомірно очікується вказування оригінального авторства,
- 5) з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, яка не обов'язково має бути грошовою.

Джерело: Fishman T. (2009). "We know it when we see it" is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright. 4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity (4APCEI). 28–30 September 2009, University of Wollongong NSW Australia, 2010, p. 5.

ІЩЕ:

1. Насправді згадка про неприпустимість самоплагіату існувала в українському законодавстві досить давно — у вигляді заборони захищати у докторській дисертації наукові результати, захищені у кандидатській дисертації.

2. Стаття 42 Закону України «Про освіту» тлумачить поняття самоплагіату як «оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих **наукових результатів** як нових наукових результатів». Проте законодавство не містить точного визначення поняття «науковий результат», що дозволяє інтерпретувати це поняття досить широко.

Тому ставтеся до будь-якого Вашого тексту як до важливого наукового результату і не самоплагіатуйте його!

БЮЛЕТЕНЬ ПІДГОТУВАВ ЄВГЕН НИКОЛАЄВ. БЮЛЕТЕНЬ РОЗМІЩЕНИЙ НА РЕСУРСІ WWW.SAIUP.ORG.UA

Дана публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу відповідно до грантового договору № SLMAQM17CA2015 з Посольством США в Україні. Думки, висловлені тут, належать авторам і не обов'язково відображають точку зору Посольства США в Україні чи Уряду США.

ЦІКАВІ НОВИНИ

Нещодавнє дослідження даних щодо 7 мільйонів авторів, кожен з яких має більше 5 публікацій, що індексуються у системі Scopus, виявило, що **Україна займає першу сходинку в світі за кількістю самоцитвань**.

COUNTRY BY COUNTRY

Authors in Russia and Ukraine have the highest self-citation rates*.

*From unpublished analysis of 7 million authors (with >5 papers) in Scopus data set.

†Co-author self-citation: self-citations to a paper by any co-author are counted as self-citations in each co-author's record.

‡Only countries with >1,000 such authors shown.

enature

Джерело: Richard Van Noorden & Dalmeet Singh Chawla. Hundreds of extreme self-citing scientists revealed in new database. Nature, 19 August 2019. URL: <https://www.nature.com/articles/d41586-019-02479-7>.

Заява про відмову від відповідальності. З огляду на новизну теми академічної доброчесності для України і подеколи різке відмінні традиції підготовки академічних текстів «у нас» і в світі, думки і поради, що висловлені у цьому бюлетені, можуть частково або повністю суперечити Вашим поглядам, переконанням і діям, так само як поглядам Ваших колег, рецензентів, наукового керівника, тощо. Тому за наслідки використання або не використання представленої інформації автор жодної відповідальності не несе.